

**Шевченко Ю. А.<sup>14</sup>**

**Аналіз сучасної практики підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів**

*У статті аналізується сучасний стан підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів, який дозволяє виділити ряд важливих параметрів вказаної проблеми. Автор розглядає причини недосконалості*

---

<sup>14</sup> Шевченко Юрій Андрійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського

*організації навчання студентів та набуття необхідного практичного досвіду в системі фахової підготовки майбутнього вчителя музики.*

**Ключові слова:** *підготовка майбутніх учителів музики, художньо-творча діяльність, практичний досвід студента.*

Вища педагогічна освіта покликана вирішувати складний комплекс завдань професійної підготовки майбутніх учителів музики, здатних на сучасному рівні забезпечувати навчально-виховний процес, організовувати художньо-творчу діяльність учнів, формувати у них уміння сприймати, високо цінувати та примножувати у повсякденному житті художньо-естетичні цінності. Організація вчителями музики художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів засвідчує особливий досвід співпраці з учнями, використання широкого арсеналу засобів впливу на їх свідомість і ставлення до мистецтва, упровадження на практиці оригінальних методів освітньо-виховної роботи. Важливість цієї діяльності вимагає цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів музики до успішного виконання покладених на них освітньо-виховних функцій.

У дослідженнях з теорії та методики навчання музики й музичного виховання (Т. Браніцька, Б. Брилін, В. Гапон, В. Дряпіка, Т. Жигінас, Л. Іванова, В. Лапченко, В. Лебедев, Л. Паньків, Є. Печерська, Л. Руденко та ін.) аналізуються шляхи формування в учнів інтересу до народної музики та художнього виконавства, підготовки учнів до сприймання інструментальної музики, оцінки та інтерпретації музичних творів, методики навчання гри в оркестрі народних інструментів, розвитку творчої активності дітей на уроках музики, організації колективної народно-інструментальної творчості підлітків у процесі аматорської діяльності.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць з питань музичної педагогіки, проблема підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів ще не знайшла достатнього науково-теоретичного обґрунтування та практичного розв'язання.

Одним із напрямів підготовки майбутніх учителів музики пов'язаний з організацією художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. Як зазначає Г.Шевченко «Одним із завдань сучасного виховання є піднести кожну особистість до найвищого рівня загальнолюдської й національної культури, сформуванню потреби і здатність сприймати світ очима митця, ставитися до нього й перетворювати його з позицій майстра-творця.

Високий рівень художньо-естетичної вихованості людини як невід'ємна складова загальнокультурного розвитку ефективно впливає на: інтелектуальний розвиток, розвиток образного і поняттєвого мислення; моральну поведінку; накопичення художньо-естетичного досвіду, що є необхідною основою формування естетичного відношення до світу, естетичних поглядів, естетичних почуттів та ідеалів; розвиток творчих здібностей, які мають універсальний характер» [3, с. 220-221].

Саме тому актуального характеру набувають питання ефективності зазначеної підготовки та спроможності вищих навчальних закладів системно й послідовно вирішувати ці завдання.

З метою аналізу сучасної практики підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів нами виділено декілька параметрів, а саме:

- ціннісний параметр, пов'язаний з усвідомленням викладачами вищої школи важливості та необхідності підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів;
- змістовий параметр, пов'язаний із використанням можливостей навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом, у процесі підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів;
- діяльнісний параметр, пов'язаний із залученням майбутніх учителів музики до практичних форм набуття досвіду організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів.

Сучасна практика підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів ще немає достатньої підтримки на рівні соціокультурних відносин в суспільстві. Можна спостерігати в засобах масової інформації, в системі художньо-культурного розвитку та пропаганди знань в галузі мистецтва часом протилежні погляди та міркування щодо доцільності підготовки вчителів музики до вирішення цих питань. Одним із мотивів, що характеризує негативне ставлення до здійснення зазначеної підготовки майбутніх учителів музики є скорочення та зменшення чисельності музично-інструментальних колективів в клубних установах, закладах освіти, системі позашкільної роботи. Дитячі та юнацькі музично-інструментальні колективи розвиваються повільно, охоплюючи при цьому лише незначну частину

учнів. В середніх загальноосвітніх школах розвиток музично-інструментальних колективів має суттєві перешкоди, пов'язані з тим, що не вистачає вчителів, які б забезпечували належним чином організацію художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів.

В умовах сучасної шкільної практики потрібні вчителі музики, які підготовлені до цієї роботи, які здатні суттєво змінити існуючу ситуацію і активно залучали учнів до художньо-творчої діяльності в таких музично-інструментальних колективах, як оркестри на ансамблі народних інструментів, капели та ансамблі бандуристів, ансамблі гітаристів, домристів, баяністів, духових оркестрів та ін.

Отже, недостатнє усвідомлення в системі вищої школи важливості та необхідності підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів характеризує ціннісний параметр вирішення вказаної проблеми. Значна частина викладачів ще виявляє пасивне або негативне ставлення до цього питання, не розуміючи своєї ролі і можливостей у здійсненні відповідної підготовки майбутніх учителів музики. Адже, як зазначено в Концепції художньо-естетичного виховання учнів, «...сучасні загальноосвітні школи та позашкільні навчальні заклади мають стати осередками виховання справжньої духовності, плекання творчої особистості, виховання людини, що характеризується високою емоційно-естетичною культурою» [1, с. 134]. Учителі музики повинні бути підготовленими до вирішення таких завдань, як:

- збагачення емоційно-естетичного досвіду, формування культури почуттів, розвиток загальних та художніх здібностей, художньо-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості;
- виховання здатності сприймати та інтерпретувати художні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки та оцінки;
- розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду, опанування художніми вміннями і навичками в практичній діяльності, формування художньої компетентності – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та власними духовно-світоглядними позиціями;
- формування системи знань та уявлень про сутність, види та жанри мистецтва, особливості художньо-образної мови мистецтв – музичного, візуального, хореографічного, театрального, екранного;
- виховання художніх інтересів, смаків морально-естетичних ідеалів, потреб у художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні відповідно до індивідуальним можливостей та вікових етапів розвитку, формування навичок художньої самоосвіти та самовиховання [1, с. 135].

З метою більш глибокого вивчення та аналізу вказаного питання ми прагнули з'ясувати причини того, чому викладачі вищої школи неоднозначно ставляться до підготовки майбутніх учителів музики у зазначеному напрямі. Для цього було проведено анкетування, яке передбачало з'ясування того, як сприймають викладачі вказану підготовку майбутніх учителів музики в системі таких координат, як розвиток суспільства, збагачення художньої культури, виховання дітей та молоді, формування педагогічної майстерності.

Так, на думку 22,2% викладачів вищої школи вирішення зазначеної проблеми підготовки майбутніх учителів музики буде мати значення для розвитку суспільства, формування суспільних відносин, привнесення духовного змісту у сферу дозвілля, відпочинку, пізнання, творчої самореалізації особистості. Ними підкреслюється необхідність суспільної підтримки з боку державних установ, політичних та громадських об'єднань існуючої практики підготовки майбутніх учителів музики до роботи з дитячими та юнацькими музично-інструментальними колективами. Водночас можемо констатувати, що 77,8% з числа опитаних викладачів ще не сприймає зв'язок суспільного розвитку з існуючою практикою підготовки майбутніх учителів музики. Звідси виникає потреба актуалізації в свідомості працівників вищої школи того, що може привнести в суспільний розвиток професійно підготовлений вчитель, здатний засобами музично-творчої діяльності зміцнювати такі форми суспільної свідомості, як мораль, право, наука та ін.

Серед опитаних нами викладачів вищої школи лише 13,6% вказали на те, що підготовка майбутніх учителів музики до роботи з дитячими музичними колективами позитивно впливатиме на збагачення художньої культури, розвиток окремих видів та жанрів музичного мистецтва, поширення художньо-естетичних цінностей, збереження традицій народного мистецтва, виконавської майстерності тощо. При цьому 86,4% з числа опитаних не змогли належним чином оцінити вплив підготовки майбутніх учителів музики до роботи з дитячими музичними колективами на збагачення цінностей художньої культури. У зв'язку з цим виникає гостра потреба у поширенні серед викладачів вищої школи, в засобах масової інформації знань та уявлень про роль вчителів музики у художньо-творчому

розвитку суспільства, налагоджені тісних зв'язків з цінностями музичної культури, популяризації окремих видів та жанрів мистецтва серед молодіжної аудиторії.

Отримані нами відповіді викладачів засвідчили, що 52,7% із них усвідомлює вплив підготовки майбутніх учителів музики до роботи з дитячими музичними колективами на процес виховання особистості, прищеплення учням естетичного ставлення до прекрасного в дійсності та мистецтві, розвитку творчого потенціалу та вміння реалізовувати себе у сфері мистецтва. Цей показник виявився найбільш високим у порівнянні з іншими координатами. Проте, ще залишається 47,3% викладачів вищої школи, які не сприймають зазначеного зв'язку належним чином і тим самим не вбачають відповідних можливостей підготовки майбутніх учителів музики у вирішенні актуальних питань освіти і виховання дітей та молоді.

Не маючи необхідного розуміння того, що може дати суспільству, художній культурі, системі освіти та професійному становленню вчителя музики його підготовка до роботи з дитячими музичними колективами, викладачі вищої школи тим самим обмежують потенційні можливості вказаного процесу, не сприяють підвищенню його ефективності. Звідси виникає необхідність актуалізації уваги працівників вищої школи до питань ціннісного забезпечення вказаного процесу, шляхом визначення таких аспектів, як мета, завдання, напрями та етапи підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів.

Необхідність інтегрованого підходу та використання освітньо-розвивальних можливостей окремих навчальних дисциплін набуває актуального характеру в сучасній практиці підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. Саме тому особливої гостроти набуває питання ефективності використання навчальних дисциплін, їх взаємозв'язку та спрямованості на вирішення зазначеної проблеми.

Готовність майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів охоплює теоретичний і практичний досвід, який можна набути в межах дисциплін, передбачених навчальним планом.

Одним із прикладів дисциплін, професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики є оркестровий клас. Підготовку в ньому студенти музично-педагогічних спеціальностей проходять чотири роки. Як зазначає Т.Пляченко, «дидактичними завданнями курсу «Оркестровий клас (камерний оркестр)» є: ознайомлення студентів зі специфікою камерно-оркестрового та ансамблевого виконавства; опанування студентами навичок оркестрової (ансамблевої) гри у процесі вивчення кращих зразків вітчизняної і зарубіжної класичної, народної та сучасної музики; подальший розвиток музичних здібностей та індивідуальних інструментально-виконавських умінь студентів; вивчення широкого кола камерно-оркестрової та ансамблевої літератури засобом ескізної форми роботи над творами; формування та розвиток навичок диригентсько-оркестрової діяльності (моделювання професійної діяльності керівника учнівського оркестру або струнного ансамблю); розвиток артистизму та формування сценічної культури» [2, с. 26–27].

Аналіз змістового аспекту підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів дозволяє констатувати наявність проблемних питань. Вони пов'язані з тим, що освітньо-виховний потенціал навчальних дисциплін не використовується ефективно з метою професійно-педагогічної підготовки студентів музично-педагогічних спеціальностей. Це стосується, передусім, навчальних дисциплін суспільно-гуманітарного та психолого-педагогічного циклів. При цьому залишаються ще недостатньо використаними і можливості дисциплін професійно орієнтованих на підготовку майбутніх учителів музики.

У процесі професійно-педагогічної підготовки майбутні вчителі музики покликані набути практичний досвід організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. З цією метою вища педагогічна школа використовує певні форми роботи, ефективність яких ще не отримала необхідної оцінки.

З метою отримання необхідних даних, які б засвідчували існуючий стан вирішення вказаного питання, нами була розроблена анкета та проведено письмове опитування студентів музично-педагогічних спеціальностей. У результаті проведеної роботи можемо констатувати, що близько 71,7% з числа опитаних нами студентів висловили незадоволення тим, як відбувається набуття ними практичного досвіду організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. І лише 20,1% майбутніх учителів музики дали позитивну оцінку існуючій практиці. При цьому 8,2% студентів не змогли відповісти на це питання.

Більша частина студентів музично-педагогічних спеціальностей (66,3%) наголошує на тому, що вони лише епізодично ознайомлені з практичним досвідом організації художньо-творчої діяльності дитячих

музично-інструментальних колективів, 14,1% студентів вважає, що із зазначеним досвідом їх знайомство відбувалося дуже рідко. І лише 8,2% майбутніх учителів музики влаштовує існуюча практика, яку вони оцінюють як таку, що дозволяє їм ознайомитися з досвідом організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. Близько 11,4% опитаних нами студентів не змогли відповісти на поставлене запитання анкети.

У процесі дослідження з'ясовано, що під час практичної підготовки майбутніх учителів музики окремі форми роботи відрізняються за своєю ефективністю. Так, найбільший вплив на них здійснює участь в роботі творчих колективів, зокрема ансамблів, оркестру народних інструментів (46,7%) а також клубна робота (25,0%). Дещо меншою є роль таких форм набуття практичного досвіду, як позанавчальна робота (15,8%) та педагогічна практика (10,3%). І лише 2,2% студентів пов'язують набуття практичного досвіду роботи з дитячим музично-інструментальним колективом з навчальними заняттями. Отримані дані дають підставу вважати, що навчальні форми (лекції, практичні, семінарські та ін. заняття) не відіграють відчутного значення і тому їх участь у набутті студентами практичного досвіду щодо організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів залишається недостатньою.

Студенти музично-педагогічних спеціальностей відчувають певні труднощі у вирішенні практичних завдань роботи з дитячими музично-інструментальними колективами. При цьому вони називають ряд причин, які заважають їм набути необхідний практичний досвід організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. До таких причин вони відносять: обмаль навчального часу, що відводиться для набуття практичного досвіду; неефективне використання окремих форм навчальної, позанавчальної та іншої діяльності; вузьке трактування окремими викладачами сутності того, що потрібно знати і вміти для роботи з дитячим музичним колективом; відсутність навчального курсу з питань методики роботи з дитячими музично-інструментальними колективами; недостатнє забезпечення студентів методичною літературою з питань організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів; поверхове висвітлення досвіду роботи досвідчених учителів музики у навчально-методичній літературі; епізодичне звернення до цього питання під час педагогічної практики.

Певне занепокоєння викликають питання, що пов'язані з використанням освітньо-виховних можливостей окремих навчальних дисциплін, що викладаються студентам музично-педагогічних спеціальностей. На думку студентів, значна частина навчальних дисциплін (гуманітарного, психолого-педагогічного, професійно орієнтованого циклу) не використовуються з метою практичної підготовки студентів до роботи з дитячими музично-інструментальними колективами. Саме тому переважна більшість студентів (86,5%) визначає роль окремих навчальних дисциплін як незначну у їх практичній підготовці. На їх думку, викладачі, які читають навчальні дисципліни, віддають перевагу теоретичним питанням і недооцінюють значення практичного досвіду.

Аналіз сучасної практики підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів дозволяє виділити ряд важливих параметрів вказаної проблеми. Зокрема, в умовах існуючої практики спостерігається неоднозначне ставлення з боку викладачів вищої педагогічної школи (позитивне, нейтральне, негативне) до підготовки майбутніх учителів музики у зазначеному напрямку. Це негативно позначається на ефективності вирішення вказаної проблеми і тому вимагає внесення відповідних змін у систему ціннісного ставлення викладачів до цих питань та спрямування їх зусиль на забезпечення необхідної підготовки студентів.

Спостерігається неадекватна участь та вплив навчальних дисциплін на підготовку студентів музично-педагогічних спеціальностей до роботи з дитячими музично-інструментальними колективами. Існуюча практика підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів характеризується тим, що неефективно вирішуються питання набуття студентами практичного досвіду. На основі проведеного дослідження та аналізу отриманих даних встановлено, що окремі форми набуття практичного досвіду організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів не достатньо залучені у навчально-виховний процес. Це вимагає внесення відповідних змін та доповнень з метою посилення ролі навчальних занять, позанавчальної роботи, клубної діяльності та ін. у професійно-педагогічній підготовці майбутніх керівників дитячих музично-інструментальних колективів.

### Література

1. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. / Л. М. Масол // Збірник державних документів, що регламентують роботу закладів освіти України / Упор. С. Г. Мельничук. – Кіровоград: КДПУ, 2004. – С. 134 – 140.

2. Пляченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя музики в оркестровому класі за вимогами кредитно-модульної системи / Т. М. Пляченко // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. – Кривий Ріг: КДПУ, 2007. – Вип. 18. – Ч.1.– С. 24 – 35.
3. Шевченко Г. П. Естетичне одухотворення студентської молоді / Г. П. Шевченко // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т.4. – С. 215 – 225.
4. Шевченко Ю. А. Підготовка вчителів музики до використання домри в художньо – творчій діяльності: [метод. посібник] / Ю. А. Шевченко. – Херсон: Айлант, 2009. – 31 с.

**The analysis of modern practice in training of future teachers of music for organization of artistic and creative activities of children's musical and instrumental ensembles**

*Shevchenko Yu.*

*V.O. Sukhomlynsky Mykolaiv National University, Mykolaiv, Ukraine*

*This article analyzes the modern state of training of future teachers of music for organization of artistic and creative activities of children's musical and instrumental ensembles that allows to highlight a number of important options of the given problem. The author examines the causes of the imperfection in organization of students' education and acquiring the necessary experience in the system of professional training of future teachers of music.*

**Keywords:** *training of future teachers of music, artistic and creative activity, student's practical experience.*